

Bundesamt
für Migration
und Flüchtlinge

International Organization for Migration (IOM)
Organisation internationale pour les migrations (OIM)
Organización Internacional para las Migraciones (OIM)

INFORMATOR O DRŽAVI

CRNA GORA

(October 2016)

Odricanje od odgovornosti

IOM je sa velikom pažnjom sproveda prikupljanje informacija. IOM obezbjeđuje informacije po svojim saznanjima i savjesti. Ipak, IOM ne može preuzeti odgovornost za tačnost pruženih informacija. Osim toga, IOM neće biti odgovorna za bilo kakve zaključke ili rezultate, koji su donešeni na osnovu informacija koje je IOM pružila

Table of Contents

I. SPISAK	1
1. Šta treba uraditi prije povratka.....	1
2. Šta uraditi odmah nakon povratka u zemlju.....	1
II. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA	1
1. Sistem zdravstvene zaštite	1
2. Liječenje, dostupnost i cijene lijekova	1
III. TRŽIŠTE RADA I ZAPOSLENJE	2
1. Situacija na tržištu rada i pomoć pri pronalaženju posla	2
2. Načini / pomoć pri pronalaženju posla	2
3. Dalje prilike za stručno usavršavanje i obuke.....	2
IV. SMJEŠTAJ	2
1. Pitanje smještaja	2
2. Načini / pomoć pri nalaženju smještaja	2
V. SOCIJALNA ZAŠTITA	2
1. Sistem socijalne zaštite	2
2. Penzioni sistem	3
3. Ranjive grupe.....	4
VI. OBRAZOVANJE	4
1. Obrazovni sistem.....	4
2. Pristup i procedure za upis kada su u pitanju povratnici	4
3. Cijene, zajmovi i stipendije	4
4. Priznavanje i nostrifikacija inostranih diploma	4
VII. KONTAKTI I KORISNI SAJTOVI	4

I. SPISAK

1. Šta treba uraditi prije povratka

Osoba koja je odlučila da se vrati treba da:

- podnese zahtjev za Putni nalog u slučaju da on/ona nema crnogorski pasoš (ili ličnu kartu u slučaju zemalja Šengena).
- pribavi sve informacije vezane za dolazak na aerodrom kao i o samom nastavku putovanja.
 - Crna Gora ima dva aerodroma: u Podgorici i u Tivtu.
 - Usluge autobusnog prevoza uključuju gradski, prigradski i međugradski saobraćaj. Na sljedećem linku možete naći sve neophodne informacije vezane za red vožnje autobusa, cene karata kao i o mogućnostima rezervacije, itd.: <http://www.balkanviator.com/me/autobuske-stanice>
 - Karte za prevoz vozom se mogu kupiti na željezničkim stanicama, u turističkim agencijama ili u toku samog puta od konduktera. Na sljedećem linku možete naći sve neophodne informacije vezane za red vožnje vozova, cijene karata kao i o mogućnostima rezervacije, itd.: <http://www.zcg-prevoz.me/>
 - U Crnoj Gori cijene taksi službi su jako povoljne: <http://citytaxi.com/> | <http://halotaxi.me/>
- nađe privremeni smještaj.

Više informacija o mogućnostima nalaženja privremenog smještaja možete naći na: <http://www.smestaj.me/> | <http://krov.me/property-type/stan-na-dan/>

2. Šta uraditi odmah nakon povratka u zemlju

Povratnik nije obavezan da se prijavi u bilo koju instituciju po povratku u zemlju.

Povratnik treba da:

- Podnese zahtjev za izdavanje radne knjižice u Centru za socijalni rad ukoliko on/ona već ne posjeduje istu.
- se prijavi u Zavod za zapošljavanje ukoliko je nezaposlen/a.
- se prijavi za dječiju zaštitu, upiše u školu ili drugu obrazovnu instituciju.

II. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

1. Sistem zdravstvene zaštite

a. Opšte informacije o sistemu zdravstvene zaštite

Državno zdravstveno osiguranje je dostupno crnogorskim građanima. Osnovna zdravstvena zaštita se sprovodi u okviru sistema izabranih ljekara (svaki osiguranik dobija svog izabranog ljekara u svojoj opštini).

b. Pristup, kada su u pitanju za povratnici

- Pristup i uslovi
Djeca ispod 18 godina; redovni učenici srednjih škola i studenti ispod 26 godina; trudnice; osobe starije od 65 godina; nezaposleni koji su registrovani u Zavodu za zapošljavanje; osobe sa invaliditetom; i osobe koje su najmanje 10 puta dobrovoljno donirale krv imaju pravo na besplatnu zdravstvenu zaštitu. Zaposleni imaju pravo na javnu zdravstvenu zaštitu ukoliko plaćaju kontribucije zajedno sa svojim poslodavcem.
- Procedura registracije
Crnogorski građani se moraju registrovati za javno zdravstveno osiguranje ili preko svojeg poslodavca ili preko Zavoda za zapošljavanje (u slučaju kada su nezaposleni).
- Neophodna dokumenta:
Prilikom registracije preko Zavoda za zapošljavanje, osoba mora donijeti na uvid svoju ličnu kartu i radnu knjižicu. Za članove porodice, povratnik mora doneti na uvid vjenčani list za svog supružnika/cu i izvod iz matične knjige rođenih za djecu.
- Troškovi
Prilikom registracije preko Zavoda za zapošljavanje, nezaposleni osiguranici nemaju troškove. Ukoliko su zaposleni, doprinos koji plaćaju iznosi 8.5 % mjesečne plate, dok je doprinos poslodavca 3.8%.

2. Liječenje, dostupnost i cijene lijekova

a. Zdravstvene ustanove i doktori

U svakoj crnogorskoj opštini postoji makar jedna Opšta bolnica (ili Dom zdravlja) gdje rade izabrani doktori, Klinički centar se nalazi u Podgorici, bolnica za plućne bolesti se nalazi u Nikšiću, dok se Institut za fizikalnu medicinu, rehabilitaciju i reumatologiju nalazi u Herceg Novom.

b. Procedura prijema

Odlazak kod izabranog doktora se mora zakazati. Izabrani doktor će pregledati osobu i ukoliko je potrebno, uputiti je kod doktora specijaliste.

c. Dostupnost i cijene lijekova

U okviru obaveznog zdravstvenog osiguranja, osobe imaju pravo na lijekove. Ljekovi moraju biti prepisani od strane doktora i takođe se moraju nalaziti na listi lijekova koje obezbjeđuje crnogorski Fond za zdravstveno osiguranje. U ovom slučaju pacijenti ne moraju ništa da plate ili plaćaju participaciju (do 2 eura).

Više informacija možete naći na: http://www.rfzo.rs/download/lista_A_uobj.pdf.

III. TRŽIŠTE RADA I ZAPOSLENJE

1. Situacija na tržištu rada i pomoć pri pronalaženju posla

a. **Radna snaga:** 263,700 aktivnih osoba (muškarci: 145,200 ; žene: 118,500)

b. Prosječni dohodak

- Prosječni dohodak: 739 eura (491 eura bez taksi i kontribucija)
- Potrošačka korpa: 807 EUR

c. **Stopa nezaposlenosti:** 48,9% nezaposlenih osoba (muškarci: 27,8%; žene: 21,1%)

2. Načini / pomoć pri pronalaženju posla

Zavod za zapošljavanje pruža sljedeće vrste usluga:

- Spisak slobodnih radnih mjesta
- Pomoć pri pronalaženju posla, obuke, izdavanje potvrda, posredovanje
- Podrška razvoju preduzetništva pomoću kredita

a. Pristup, posebno za povratnike

- Pristup i uslovi: Svaki crnogorski državljanin i svaki stranac mogu koristiti usluge Zavoda za zapošljavanje.
- Procedura registrovanja i neophodna dokumenta:
Osoba se registruje u Zavodu za zapošljavanje u svojoj opštini. Osoba mora imati sa sobom radnu knjižicu koju izdaje opštinski sekretar za socijalnu zaštitu i ličnu kartu.
- Više informacija na (uključujući same lokacije): <http://www.zzzcg.me/>
- Portali koji promoviraju slobodna radna mjesta: <http://zaposli.me> | <http://www.prekoveze.me/> | <http://posao.crna.gora.me/list/2> | <http://www.klikdoposla.me/> | <http://www.sezonac.com/> | <http://www.careerjet.me/posao-crna-gora-125176.html>

b. Privilegije i troškovi

Za registraciju u Zavodu za zapošljavanje kao i za pristup ovim portalima osoba ne plaća nikakvu nadoknadu.

3. Dalje prilike za stručno usavršavanje i obuke

Zavod za zapošljavanje organizuje različite vrste obuka, a takođe informiše o svim postojećim mogućnostima u okviru zemlje.

IV. SMJEŠTAJ

1. Pitanje smještaja

Cijene smještaja umnogome zavise od regiona u Crnoj Gori (prosječne cijene dvosobnih stanova):

- Sjeverni i centralni region (osim Podgorice): 150 - 250 eura / mjesečno
- Podgorica: 250 - 400 eura / mjesečno
- Primorje: 250 - 400 eura / mjesečno

2. Načini / pomoć pri nalaženju smještaja

Najveći broj informacija o smještaju se može naći u dnevnim novinama. Na sljedećim linkovima možete naći neke od oglasa: <http://www.smestaj.me/> | <http://krov.me/property-type/stan-na-dan/> | <http://srbija-nekretnine.org/crna-gora/stanovi> | <http://nekretnine.crna.gora.me/> | <http://krov.me/>

U izuzetnim slučajevima, opštine mogu dati smještaj osobama dok ne riješe svoje stambeno pitanje.

V. SOCIJALNA ZAŠTITA

1. Sistem socijalne zaštite

Centar za socijalni rad je institucija koja je nadležna za pitanja socijalne i porodično-pravne zaštite

građana.

a. Pristup sistemu socijalne zaštite kada su u pitanju povratnici

- Osobe koje ispunjavaju zahtjeve za primanje socijalne zaštite su: osobe sa invaliditetom; djeca; osobe koje su zavisnici od droga, alkohola ili drugih narkotičkih supstanci; žrtve zanemarivanja, zlostavljanja, eksploatacije i nasilja u porodici ili potencijalne žrtve; žrtve trgovine ljudima; beskućnici; trudnice bez podrške od strane porodice i bez adekvatnih uslova za život; samohrani roditelji bez podrške od strane porodice i bez adekvatnih uslova za život i osobe kojima je potrebna socijalna zaštita zbog posebnih okolnosti i društvenog rizika.
- Procedura registracije i potrebna dokumentacija za socijalnu zaštitu/osiguranje
Osnovni preduslov za dobijanje socijalne pomoći je da osoba posjeduje ličnu kartu izdatu na teritoriji Crne Gore, da se nalazi na listi nezaposlenih pri Zavodu za zapošljavanje, dalje osobe bez ikakvog dohotka ili sa dohotkom nižim od prosječnog u državi, osobe koje ne posjeduju vrijedne nekretnine itd.
Usluge socijalne zaštite su besplatne.

b. Koristi

Osnovna finansijska pomoć koja se obezbjeđuje u okviru socijalne zaštite uključuje: finansijsku podršku, nadoknadu za osobe sa invaliditetom, nadoknadu za njegu i pružanje pomoći, zdravstvenu zaštitu, nadoknadu za pogrebne troškove, jednokratnu finansijsku pomoć (50-150 EUR).

Osnovna finansijska pomoć koja se obezbjeđuje u okviru dječije zaštite uključuje: nadoknadu za novorođeno dijete, dječiji dodatak, zatim pokriva troškove obroka za djecu u vrtićima, pomoć za obrazovanje i vaspitanje djece i mladih sa posebnim potrebama, nadoknadu troškova porodiljskog bolovanja, tj. roditeljskog odsustva, kao i nadoknadu troškova za honorarni posao.

2. Penzioni sistem

a. Opšte informacije o penzionom sistemu

Pravo na penziju i invalidsku penziju se ostvaruje u okviru fonda PIO. Fond PIO je organizacija nadležna za rješavanje pitanja vezanih za pravo na penziju i invalidsko osiguranje.

U okviru fonda PIO pitanja praznog i invalidskog osiguranja rješava opštinski ogranak u kom je osiguranik posljednjeg puta bio osiguran (princip posljednjeg osiguranja).

Postoji više vrsta penzija u Crnoj Gori: starosna penzija i prijevremena penzija, invalidska penzija i porodična penzija.

Ostala pomoć koju obezbjeđuje fond PIO: nadoknada za tjelesne povrede i nadoknada za pogrebne troškove.

b. Pristup za povratnike

Crnogorski građani mogu ostvariti pravo na starosnu penziju ukoliko ispune neki od sljedećih uslova:

Opcija	Starosni uslov za starosnu penziju		Godine radnog staža kao uslov za starosnu penziju	
	Muškarci	Žene	Muškarci	Žene
Opcija 1	65 godina i 2 mjesca	60 godina i 9 mjeseci	15 godina radnog staža	15 godina radnog staža
Opcija 2	Nema starosnog uslova	Nema starosnog uslova	45 godina radnog staža	45 godina radnog staža
Opcija 3	Nema starosnog uslova	55 godina i 6 mjeseci	40 godina radnog staža	35 godina radnog staža
Opcija 4	Nema starosnog uslova		30 godina radnog staža (20 provedenih u rudnicima i sl.)	

- Procedura registracije za penziono osiguranje

Povratnik mora biti registrovan ili od strane njegovog/njenog poslodavca ili od strane Zavoda za zapošljavanje. Povratnik treba da se obrati fondu PIO kako bi registrovao/la godine radnog staža koje je on/ona stekao u inostranstvu u slučaju da druga zemlja nije davala osiguranje. Osiguranik treba da ponese ličnu kartu na uvid.

c. Cijene

Kada se registruje preko Zavoda za zapošljavanje, nezaposleni osiguranik ne plaća ništa. Ukoliko je osiguranik zaposlen on/ona doprinosi sa 15% svoje plate, dok poslodavac doprinosi sa 5.5% u

odnosu na visinu plate osiguranika.

3. Ranjive grupe

a. Opšte informacije o ranjivim grupama

Sljedeće grupe su prepoznate kao ranjive u Crnoj Gori: RAE populacija; osobe sa invaliditetom; žrtve nasilja; djeca bez roditelja; osobe starije od 65 godina koje žive same; trudnice i samohrane majke.

b. Pomoć pripadnicima ranjivih kategorija stanovništva

Postoje NVO i međunarodne organizacije koje se bave ovim pitanjem. Kontakti organizacija se nalaze na strani 6.

VI. OBRAZOVANJE

1. Obrazovni sistem

Opšte informacije o sistemu obrazovanja:

Obrazovni nivo	Godine
Jaslice	0-3
Obdanište/Vrtić	3-6
Osnovni nivo	
Osnovna škola	6-15
Srednjoškolski nivo	
Srednje škole	15-19
Visoko obrazovanje	
Univerziteti/fakulteti	od 19

2. Pristup i procedure za upis kada su u pitanju povratnici

- Upis u 1. razred osnovne škole:
 - Popunjena aplikacija;
 - Izvod iz matične knjige rođenih;
 - Dokaz da su roditelji zaposleni;
 - Potvrda o invaliditetu djeteta (ukoliko je potrebana);
 - Potvrda od ljekara (koji se izdaje u Domu zdravlja);
 - Ukoliko dijete nije na listi djece školskog uzrasta, koju škole dobijaju iz registra građana Crna Gore, potrebno je podnijeti izvod iz matične knjige rođenih.
- Upis u ostale razrede:
 - Nostrifikovani transkript izdat od strane prethodne škole

3. Cijene, zajmovi i stipendije

a. Opšte informacije o cijeni školarine

Svi nivoi obrazovanja, osim visokog, su besplatni u javnim školama.

Kada je u pitanju univerzitetsko obrazovanje, školarina na državnim (javnim) univerzitetima je besplatna za okvirno 5000 studenata. Broj studenata koji ostvaruju pravo na besplatno univerzitetsko obrazovanje zavisi od broja upisanih studenata na svakom od fakulteta.

Neki privatni univerziteti nude besplatno školovanje uspješnim sportistima ili učenicima koji posjeduju diplomu „Luča A“.

4. Priznavanje i nostrifikacija inostranih diploma

Zahtjeve za nostrifikaciju diploma treba podnijeti Ministarstvu obrazovanja, zajedno sa sljedećim dokumentima:

- Zahtjev;
- Tri ovjerene kopije diplome ili potvrde o završetku školovanja;
- Potvrdu o položenim ispitima (transkript oena) ili diploma;
- Uplatnicu na iznos od 150 eura.

VII. KONTAKTI I KORISNI SAJTOVI

Vladine, međunarodne, nevladine, humanitarne organizacije

<p>IOM</p> <p>Adresa: UN Eco building, Stanka Dragojevic, 8100 Podgorica</p> <p>E-mail: IOMMontenegro@iom.int</p> <p>Tel: 020 447 411</p> <p>Fax: 020 447 400</p>	<p>Ministarstvo za ljudska i manjinska prava</p> <p>Adresa: Rimski trg br. 46, 81000 Podgorica</p> <p>E-mail: arhiva@mmp.gov.me</p> <p>Tel: 020 482 129</p>														
<p>OEBS misija u Crnoj Gori</p> <p>Adresa: Svetlane Kane Radevic 3, 81000 Podgorica</p> <p>E-mail: omim@osce.org</p> <p>Tel: 020 406 401</p> <p>Fax: 020 406 431</p>	<p>Ministarstvo rada i socijalnog staranja</p> <p>Adresa: Rimski trg br. 46, 81000 Podgorica</p> <p>E-mail: ministar.mrss@mrss.gov.me</p> <p>Tel: 020 482 148</p>														
<p>UNHCR (RAEpodrška)</p> <p>Adresa: UN Eco building, Stanka Dragojevic, 8100 Podgorica</p> <p>E-mail: mnepo@unhcr.org</p> <p>Tel: 020 447 423</p>	<p>Ombudsman</p> <p>Adresa: Ul. Svetlane Kane Radević 3</p> <p>E-mail: ombudsman@t-com.me public.relations@ombudsman.co.me</p> <p>Tel: 020 241 642</p>														
<p>SOS linije za žrtve nasilja u porodici</p> <table data-bbox="54 891 491 1254"> <tr><td>SOS Podgorica</td><td>020 232 254</td></tr> <tr><td>SOS Nikšić</td><td>040 213 086</td></tr> <tr><td>SOS Ulcinj</td><td>030 411 700</td></tr> <tr><td>SOS Bar</td><td>030 314 300</td></tr> <tr><td>SOS Plav</td><td>051 51 292</td></tr> <tr><td>SOS Bijelo Polje</td><td>050 433 660</td></tr> <tr><td>SOS Rožaje</td><td>069 644 673</td></tr> </table>	SOS Podgorica	020 232 254	SOS Nikšić	040 213 086	SOS Ulcinj	030 411 700	SOS Bar	030 314 300	SOS Plav	051 51 292	SOS Bijelo Polje	050 433 660	SOS Rožaje	069 644 673	<p>NVO Sigurna ženska kuća</p> <p>Adresa: 69 Bul. Ivana Crnojevic, 8100 Podgorica</p> <p>E-mail: shelter@t-com.me</p> <p>Tel: 020 232 352</p>
SOS Podgorica	020 232 254														
SOS Nikšić	040 213 086														
SOS Ulcinj	030 411 700														
SOS Bar	030 314 300														
SOS Plav	051 51 292														
SOS Bijelo Polje	050 433 660														
SOS Rožaje	069 644 673														